

โรคกาฬโรคเป็ด (Duck virus enteritis, Duck plague)

รวบรวมโดย น.สพ. กิติภัท สุจิต

เป็นโรคระบาดที่ทำให้เกิดการสูญเสียอย่างมากต่ออุตสาหกรรมการเลี้ยงสัตว์ปีกจำพวกเป็ด ห่าน และหงส์ สัตว์ทุกอายุป่วยเป็นโรคนี้ได้ มีอัตราการตายสูงถึง 100 % โรคนี้มีการระบาดในประเทศต่างๆ ทั้งในยุโรป เอเชีย และอเมริกา พบครั้งแรกที่ประเทศเนเธอร์แลนด์ ปี ค.ศ. 1923 ในประเทศไทย โรคกาฬโรคเป็ดระบาดครั้งแรก เดือนกันยายน พ.ศ. 2519 ที่อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา ต่อมาได้แพร่ระบาดอย่างกว้างขวาง มีเป็ดตายจากการระบาดครั้งนั้นกว่า 850,000 ตัว

สาเหตุ

เกิดจากเชื้อเฮอร์ปีส์ไวรัส (Herpes virus) จัดอยู่ใน subfamily Alphaherpesvirinae เป็ดทุกชนิด ห่าน หงส์และนกน้ำสามารถติดเชื้อและป่วยได้ ซึ่งนกน้ำอพยพสามารถแพร่เชื้อระหว่างทวีปได้ โรคนี้สามารถเกิดขึ้นได้ในทุกช่วงอายุสัตว์ ลักษณะการเกิดโรคอาจจะเป็นแบบเฉียบพลันหรือเรื้อรังก็ได้ เนื่องจากสายพันธุ์ของไวรัสค่อนข้างมีความแตกต่างในความรุนแรง โดยในนกเป็ดน้ำหรือเป็ดพื้นเมืองสามารถถ่ายทอดเชื้อได้โดยไม่แสดงอาการป่วย

เชื้อไวรัสสามารถเจริญได้ใน chorioallantoic membrane ของไข่เป็ดฟัก และในเซลล์เพาะเลี้ยงไฟโบร بلاสต์ของไข่เป็ดฟัก

ระบาดวิทยา

จากข้อมูลผลการตรวจทางห้องปฏิบัติการของศูนย์วิจัยและพัฒนาการสัตวแพทย์ภาคเหนือตอนล่าง ระหว่าง ปี 2554 ยังพบการระบาดของโรคกาฬโรคเป็ดในฝูงเป็ดไข่ไล่ทุ่ง ในจังหวัดสุโขทัย กำแพงเพชร พิษณุโลก และนครสวรรค์ ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่นาข้าวจึงการเลี้ยงเป็ดไข่ไล่ทุ่งมากกว่าจังหวัดอื่นๆในเขตปศุสัตว์ที่ 6

ภาพที่ 1 จังหวัดที่ตรวจพบไวรัสโรคกาฬโรคเป็ดจากซากเป็ดไข่ไล่ทุ่ง ระหว่างปี 2554

การติดตัวของโรค

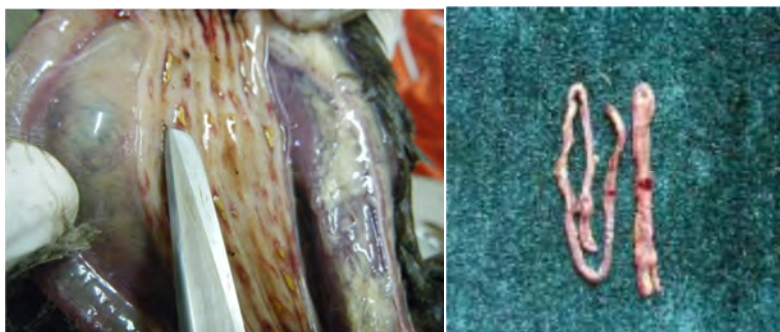
เป็ดจะติดเชื้อโดยการกินหรือหายใจเอาเชื้อเข้าไปในร่างกายและจากการสัมผัสสัตว์ป่วยและสิ่งปนเปื้อน เชื้อจะแพร่ไปตามกระแสเลือด ไวรัสเข้าทำลายเซลล์น้ำเหลือง หลอดเลือด เยื่อบุทางเดินอาหาร และทางเดินหายใจ พบว่าตัวเชื้อสามารถหลบอยู่ในปมประสาท (ganglion) ได้เป็นเวลานานโดยที่สัตว์ไม่แสดงอาการป่วย โดยทั่วไปเชื้อนี้ใช้เวลาในการฟักตัวประมาณ 3-7 วัน ทั้งนี้ในการเกิดโรคมักพบได้บ่อยในบริเวณที่มีการเลี้ยงด้วยระบบสุขาภิบาลที่ไม่ดี โดยเฉพาะบริเวณที่ใช้แหล่งน้ำเลี้ยงสัตว์ร่วมกันหรือเลี้ยงในพื้นที่ที่เคยมีการระบาดของโรคมาก่อน

อาการของโรค

ลักษณะของโรคแบบเฉียบพลัน อัตราการป่วยจะสูงและการตายจะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง อาจสูงถึง 100% ความรุนแรงของการป่วยตายขึ้นอยู่กับระดับภูมิคุ้มกันของตัวสัตว์ กรณีโรคแบบเฉียบพลันพบว่าเป็ดตายอย่างรวดเร็วภายใน 7 วัน หรือผลผลิตไข่ลดลงอย่างรวดเร็ว ประมาณ 25-40% หลังการติดเชื้อและมักจะตายในเวลาต่อมา พบว่าเป็ดที่แสดงอาการส่วนใหญ่จะตาย ส่วนในกรณีโรคแบบเรื้อรังมักจะติดเชื้อแบบที่เรื้อรังแทรกซ้อนและตายในที่สุด อาการที่พบได้แก่ ซึม เบื่ออาหาร ไข่สูง มีน้ำมูก ขนยุ่ง เปลือกตาปิด กลัวแสง กระหายน้ำ เดินกระเผลก นอนแผ่ โดยยืดหัวและปีกไปข้างหน้า ตัวสั่น ถ่ายเหลวเป็นน้ำ ในเป็ดอายุน้อย อาจพบการบวมขึ้นที่ชั้นใต้ผิวหนังบริเวณหัวและลำคอ และพบจุดเลือดออกตามขาและเท้า

วิธีการ

รอยโรคที่เด่นชัดจะพบที่ระบบทางเดินอาหาร ระบบน้ำเหลืองและเซลล์เยื่อบุหลอดเลือดโดยส่วนใหญ่จะเป็นการอักเสบและมีจุดเลือดออกในจุดต่างๆ เช่น ผนังหลอดอาหารด้านใน พบจุดเลือดออก แผลหลุมหรือแผ่นเนื้อตาย (diphtheritic membrane) การอักเสบของกระเพาะอาหาร จุดเลือดออกบริเวณเนื้อเยื่อน้ำเหลืองของลำไส้ (annular band) ม้าม ต่อมไทมัส และต่อมเบียร์ซ่า และอาจพบแผ่นเนื้อตาย (diphtheritic membrane) ที่ทวารหนัก

ภาพที่ 2 แผลหลุมพบแผ่นเนื้อตาย (diphtheritic membrane) ติดอยู่กับผนังของหลอดอาหาร การอักเสบและเลือดออกของเนื้อเยื่อน้ำเหลืองในลำไส้ (Annular band) ของเป็ด

การตรวจวินิจฉัย

การวินิจฉัยแยกโรค (Differential diagnosis)

1. Duck hepatitis
2. Influenza
3. Newcastle ชนิดรุนแรง

การตรวจวินิจฉัยโรค (Diagnosis)

1. อาการที่พบ และพยาธิสภาพจากการผ่าซาก
2. ส่องกล้องดูลักษณะทางพยาธิวิทยา ตรวจหาอินคลูชันบอดี
3. แยกเชื้อไวรัสโดยการฉีดเชื้อในไข่เป็ดฟัก หรือเซลล์ไฟโบรบลาสต์ที่ได้จากเป็ดหรือไก่ที่ไม่มีภูมิโรคนี้จากแม่
4. ตรวจหาแอนติเจนหรือโปรตีนของเชื้อ โดยวิธี Fluorescent antibody technique หรือ Immunoperoxidase staining
5. ตรวจหาสารพันธุกรรมของเชื้อไวรัส โดยเทคนิคทางอณูชีววิทยาด้วยวิธี PCR (Polymerase chain reaction)

อัตราค่าบริการตรวจวินิจฉัยทางห้องปฏิบัติการ

ทางพยาธิวิทยา

ตัวอย่างซากสัตว์ปีก

-ผ่าซาก/เพาะเชื้อ	ระยะเวลา 12 วันทำการ	ราคา 800 บาท/ราย (รายละไม่เกิน 3 ตัว)
-------------------	----------------------	---------------------------------------

ทางไวรัสวิทยา

ตัวอย่าง หลอดอาหาร ตับ ม้าม ไต

-เพาะเชื้อ	ระยะเวลา 6-11 วันทำการ	ราคา 500 บาท/ตัวอย่าง
-PCR	ระยะเวลา 2-3 วันทำการ	ราคา 500 บาท/ตัวอย่าง
-FAT	ระยะเวลา 2-3 วันทำการ	ราคา 500 บาท/ตัวอย่าง

การควบคุมและป้องกัน

โรคนี้เกิดจากเชื้อไวรัสไม่มียารักษาโดยตรง จึงจำเป็นต้องป้องกันไม่ให้สัตว์ติดเชื้อไวรัส โดยการดูแลเรื่องสุขาภิบาลให้ดีและควรใช้วัคซีนป้องกันโรค

